

MISKOLC
A MILLE-
CENTENÁRIUM
ÉVÉBEN
1.

A BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYEI LEVÉLTÁR KIADVÁNYA
A MILLECENTENÁRIUM EMLÉKÉRE

A KÖTET
MISKOLC MEGYEI JOGÚ VÁROS
anyagi támogatásával jelent meg

SZERKESZTETTE
Dobrossy István

TECHNIKAI MUNKATÁRS
Bertáné Paronai Erzsébet

BORÍTÓTERV
Goda Gertrud

FOTÓ
Deák László, Kulcsár Géza

ARCHÍV FOTÓ
A Déli Hírlap, az Észak-Magyarország és az Új Észak anyagából,
valamint Balogh Marcell, Bujdos Tibor, Éder Vera, Farkas Maya, Fojtán László,
Halmai László, Jármy Loretta, Jakubik László, Kulcsár Géza, Laczó József,
Szabán Gabriella, Vajda János, Varga Bea, Végh Csaba,

Készült a FORMA GMK nyomdájában 1997-ben
Felelős kiadó: dr. Dobrossy István
ISBN 963 7241 70 1

MISKOLC IGAZGATÁSÁNAK JELLEGVÁLTOZÁSAI
1755–1871 KÖZÖTT

Jellegváltozás alatt a városi végrehajtás *szervezeti és működési* rendjének valamint *külső* kapcsolatainak alapvető módosulását értem. Ilyen felfogásban Miskolc igazgatástörténete az adott periódusban nyolc jelentős szakaszra osztható. Ezek egy része általános történeti periódushatárhoz, vagy a helyi adminisztráció átalakulását eredményező kötelező erejű törvényekhez kötődik. Az időrendi felosztás alapját képezik továbbá olyan helyi események is, amelyek az országos tendenciáktól függetlenek, de hatásuk a városi közéletre hosszabb távon és meghatározó módon érvényesült. A városi kormányzat gyakori változása, a közigazgatás-történeti folyamat viszonylagos tagoltsága is igazolja, hogy Miskolc fejlődése nem volt szerves, igazgatásában a közjogi és politikai elemek az országos átlagot meghaladó mértékben érvényesültek.

A monográfia II. kötetének igazgatástörténeti fejezetét az alábbiak szerint tagolhatjuk:

1. 1755–1789.
2. 1789–1836
3. 1836–1848
4. 1848–1849
5. 1849–1860
6. 1860–1861
7. 1861–1865
8. 1865–1871

1. A 18. századi várostörténet legnagyobb fordulata az 1755. augusztus 24-én *gróf Grassalkovich Antal* kamarai elnökkel kötött egyezséghez kötődik. A korábban kiharcolt városi szabadsághoz képest ez a szerződés eredményezte az első jellegváltozást. A – városi fejlődésre nézve meghatározó jelentőségű – megállapodás társadalmi, gazdasági téren egyaránt fontos folyamatokat indított el, legnagyobb hatást azonban a korabeli helyi igazgatásra gyakorolta.¹

¹ „Gróf Grassalkovich Antal Camara preses úr Ő Excellentiája és Miskolcz városa között kötött szerződés 1755. aug. 24-kén.” Eredeti szövege: Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár (továbbiakban: B.-A.-Z. m. Lt.) IV. 1501/i. 1. dob. 4. szám alatt. Közli: Dr. Szendrey János Miskolcz város története és egyetemes helyirata III. kötet. Oklevéltár Miskolcz város történetéhez 1225-1848. Miskolcz, 1890. (továbbiakban: Szendrey) 452-458. old.

A szerződés végső kimenetelét tekintve hátrányos volt, mert megszakította és hosszú távon kilátástalanná tette az országrendiségért folytatott küzdelmet. A várost úgy vonta állami érdekkörbe, hogy a földesúri terhek alóli megváltás esélyei minimálissá váltak. A magán és közigazgatás bizonytalan kombinációját hozta létre és olyan országos kormányzati tendenciákat érvényesített, amelyek korlátozták a korábban kialakult és stabilizálódni látszó városi önkormányzatot. A választásokat – a korábbi 2-3 éves ciklussal szemben – évenként írja elő, könnyebbé téve a tisztviselők ellenőrzését. A szerződés nem zárta ki a városban élő nemesek igazgatásban való részvételi lehetőségét, ezt azonban a szabad belátásuktól tette függővé. Éles válaszfalat húzott a nemesi és a privilegizált jogállással nem rendelkező egyéb városbeli lakosságsoport között.²

Árulkodó az a szerződésbeli kitétel is, hogy az igazgatási főtisztviselőt, a mezőváros első emberét bírónak nevezi, szakít a korábbi, szabad királyi városokra jellemző főbíró megnevezéssel. Az „új földesúr” lényeges megszorítást tett a választásra nézve is: a kamara képviselője az országos szokásokra hivatkozva ezután nem csupán a bíró, hanem a választandó tanács tagjai esetében is élhetett kijelölési jogával.

A kamarai uradalmi függés bizonyos előnyökkel is járt. A kor szokásai szerint a földesúrral kötött úrbáriumok többsége gazdasági természetű és a szolgáltatásokat részletező szabályokból állt, ez a megállapodás részletesen foglalkozott a város igazgatásával, pontosan meghatározta a tanács létszámát és az országos gyakorlatra nem jellemző módon – igaz általános elvek szintjén – előírja e testület kötelezettségeit is.³

A megállapodás évtizedekre megszabta az igazságszolgáltatásban közreműködő tanácsbeliek teendőit, és rögzített néhány fontos elvet az igazságos büntetések mértékéről.

² „A ... miskolci nemesség többé a város községébe nem számláltatik s e szerint a városnak contribuens lakosira fog szállani magokra mind a közönséges terhek viselése, mind a szükséges jó rendnek tartása, mind pedig az igazságnak kiszolgáltatása.” Szendrey 452-453. old. Hasonló jogállású városok esetében ez az elkülönülés általában kisebb mértékű volt. Ezt igazolja Kiss Mária: Szombathely püspöki mezőváros tanácsa a XVII-XIX. században. In.: Tanulmányok a helyi önkormányzat múltjából. (Szerk.: Bónis György és Degré Alajos) Bp. 1971. (továbbiakban: Helyi önkormányzat) 126-127. old., Simonffy Emil: Zalaegerszeg képviselőtestülete és tanácsa a polgári kor első évtizedeiben (1848-1872). In.: Helyi önkormányzat 239. old., Hódmezővásárhely története a legrégebb időktől a polgári forradalomig. I.köt. (Főszerkesztő: Nagy István) Hódmezővásárhely, 1984. 538. old.

³ Községi közigazgatásunk alaptörvényének (1871:XVIII. tc.) előzményei. Írta dr. Kérészy Zoltán. In.: Emlékkönyv Dr. Visky Illés József tanári működésének negyvenedik évfordulójára. Szerk.: Eckhart Ferenc és Degré Alajos. Bp. 1942. (továbbiakban: Kérészy) 251. old., Csizmadia Andor: A magyar városi jog. Kolozsvár, 1941. 66. old., Eperjessy Kálmán: Városaink múltja és jelene. Bp. 1971. 98. old.

A szerződés az első olyan várostörténeti dokumentum, amely a hivatali írásbeliséget szabályozza. Elrendelte, hogy a jegyző (nótárius) *három* jegyzőkönyvet köteles vezetni, kettőt a városi pénzügyek állapotáról, a harmadikat a közügyekről, a polgárok kérelméről és panaszairól.

Kétségtelenül modern, a jellegváltozást elősegítő intézkedés a bíró *utalványozási* jogkörének szabályozása, továbbá a számvevő évenkénti *beszámolási* kötelezettségének előírása. A magisztrátus és az ehhez értő „deputátusok” ettől kezdve revideálhatták a pénzügyi elszámolásokat, melyeket végső fokon a kamarai uradalom képviselője hagyott jóvá.

Jelentős korlátozás volt az a szerződésbeni kitétel is, hogy a kamara engedélye nélkül a város nem vehetett fel *hitelt* és az adminisztrációját, belső rendjét, igazgatását javítania kell. A szerződés alapján hivatali létszámcsökkentés is történt. A korábbi városi funkciók egy részét az uradalmi tisztségviselők vették át, a pénztáros, a segédjegyző, a bor- és vásárbíró tisztsége megszűnt. Közérzetjavító intézkedésként a tisztviselők részére a kamara fizetést állapított meg. A magisztrátus és a város szolgái részére az uradalom évi 300 forintot juttatott és engedélyezte egy kocsmá egész esztendei használatát, amelynek bevételeit a közigazgatás szükségleteire kellett fordítani.

A Grassalkovich-szerződés a kamarai elnök hivatali idejéig szabályozta a város életét. Távozása után utódai súlyos adókötelezettségeket írtak elő, korlátozták a városi önállóságot. Miskolc pert indított a földesúri joghatóságot gyakorló kamara ellen, vizályuk még egy évszázadig tartott.⁴

2. A második jellegváltó időszak 1789-cel kezdődött, és a város önkormányzatában az országos politikai tendenciáktól független sajátosságokat eredményezett.

A nagyobb önállóságért folyó, felújult harc kezdetén váratlan fordulatként 1789. április 30-án a kamara előkészületet tett a város szervezetének szabad királyi városi mintára való átalakítására. Az 1789. május 1-i tisztújításon először Miskolc történetében *polgármestert* választottak, a korábbi szokással ellentétben *főbíró*t és *albíró*t alkalmaztak. A megválasztott polgármester Téthy Lajos feladata a városi közélet általános ellenőrzése, főbíró és a magisztrátus munkájának segítése. Ő vezette a külső tanácsot, amelyet kívánságára kellett összehívni. Furcsa kettős hatalom alakult ki az irányításban. A főbíró maradt a helyi

⁴ Miskolc és Borsod-Gömör-Kishont egyelőre egyesített vármegyebeli községek. Magyar Városok Monográfiája. (Szerk.: Dr. Halmay Béla és Leszih Andor) Bp. 1929. (továbbiakban:Halmay) 90-91.old., B.-A.-Z. m. Lt. IV.A. 1501/b. Miskolc Város Tanácsának iratai. b. „Species” (továbbiakban: Iratok) 113. dob. XXX. 2- 239. sz. Instrumentorum quantualem Oppidi Miskolc Statum Concernentum.

igazgatás vezetője, ő hívta össze, irányította a magisztrátust. A polgármester a külső tanács révén gyakorolt befolyást a város közéletére.⁵

Az 1790-es év – az informális jellegváltást tovább erősítve – a városigazgatás *hatáskörének* és a városi alkalmazottak *létszámának* kibővülését hozta. Január 4-én városgazdát, két új hajdút, három új kerülőt és egy fiskálist alkalmaztak. Megállapították a „juridicum és politikum iránt való rendtartást”, kiegészítették a főbíró és tanácsbeliek illetményét. 1790. március 22-én alakult ki a munkamegosztás a városi vezetők között. Ekkor határozták meg, hogy a polgármester feladata a gazdálkodás folyamatának vizsgálata, továbbá, hogy a hiányosságokról a főbírónak jelentést tegyen. Az igazság kiszolgáltatása a főbíró hatáskörébe került, ebbe a polgármester nem avatkozhatott be. A külső tanács és a magisztrátus közötti vitát a főbíró köteles elsimítani.⁶

Az igazgatás *szervezetét* tekintve ebben a szakaszban a város a szabad királyi statushoz közelített. Működésében, külső kapcsolataiban sajátosan keverednek a mezővárosi és szabad királyi városi elemek. A végrehajtást alapvetően meghatározó tényező az állami igazgatás befolyásának erősödése volt. Az országos tendenciákkal egyezően megnövekedett a Helytartótanács és a Magyar Kamara elvi irányító szerepe. Ennek egyik bizonyítéka az érvényesülés igényével kibocsátott kormányzói normák számának radikális emelkedése.⁷

3. Míg az előző két változást eredményező mozzanat alapvetően belső harc eredménye volt, a város harmadik közjogi arculatváltása törvényi rendelkezés nyomán következett be. Az 1836 : IX. és XX. törvénycikk alapján Miskolc *rendezett tanácsú községgé* vált. A törvények megszabták az ítélkezés fórumait, a bíróság összetételét, a bíróválasztás új rendjét. Előírták, hogy a város jegyzőt köteles alkalmazni, aki már nem esett évenkénti választás alá. A jegyzők kiválasztása korábban a helyi közösségek autonóm ügye volt, a helyi igazgatásban fontos szerepet betöltő tisztviselőnek ezen túl törvényi előírás szerint „jó erkölcsűnek és ügyesnek” kellett lennie.

A törvény részletezte a városi háztartás vitelére vonatkozó szabályokat. A kamarai hatóság ettől kezdve erre a normára hivatkozva gyakorolta felügyeleti jogát, ellenőrizte a pénzügyi igazgatást, a jövedelmek felhasználását. Rendelkezett a belső terhek egyenlő elosztásáról és intézkedett a felügyelet kérdéséről. Az elkészített városi számadásokat, a költségvetést a kamara képviselői most már e törvénytől fogva vizsgál-

⁵ B.-A.-Z. m. Lt. IV-1501/a. Miskolc Város Tanácsának iratai. a./ Tanácsülési jegyzőkönyvek 1569-1849. (továbbiakban: Jkv.) 15. köt. 20. old., Halmay 93. old.

⁶ Jkv. 16. köt. 4., 44-45., 58-59. old.

⁷ Iratok 53. dob. XXII. 8-137. sz. Intimatorium Consilii et in Politicis Mandatorum Superiorum. 56. dob. XXIV. 1-66. sz. Correspondentiarium et Rescriptorum ad intimata Camera.

hatták felül. Az *árvaügy* ebben az időszakban vált az igazgatás részévé. Ebben a periódusban kezdődött a rendszeres Helytartótanácsi ellenőrzés, ekkor szaporodtak meg a végrehajtó jellegű *statutumok*. A város a vármegyével szemben gyakran országos szerveknél keresett védelmet, bár a szabad királyi városi címért folytatott küzdelme ebben a periódusban is eredménytelen maradt.⁸

4. Az 1848-as változások azt indokolják, hogy a korabeli városi közélet és igazgatás eseményeit egy fejezetben tárgyaljuk. Miskolc presztízsét jelentősen növelte, hogy a kivételezett mezővárosok közé kerülve két képviselőt küldhetett a népképviselői országgyűlésbe. Közjogi helyzetében döntő változás mégsem következett be, a vármegyétől ekkor sem vált függetlenné. Ennek ellenére a vármegyei testületen belül megnőtt a politikai befolyása, a csökkent hatáskörű vármegyével szemben érdekeit jobban érvényesíthette.

A szabad királyi városokról szóló 1848: XXIII. tc. ugyan nem vonatkozott erre a várostípusra, de az 1848: XXIV. törvény utaló szabálya szerint a választásokra, a testületek átalakítására vonatkozó rendelkezések Miskolcra is érvényesek voltak. A városi *képviselői* 48-as szelvényben alakult át, a szavazópolgárok közgyűlést és bizottmányt alakítottak. Ekkor lehetett először a korabeli értelemben vett népképviselői alapon, országosan egységes választójog alapján helyi képviselőket választani.⁹

A feldolgozandó forrásokat tekintve ez az egyetlen időszak, amelynek igazgatástörténetét főleg országos levéltári anyagok segítségével tárhatjuk fel. A töredékes tanácsülési jegyzőkönyvek és a fennmaradt tanácsi iratok keveset árulnak el a korabeli igazgatásról, de így is jól tükrözik a vármegye irányításával folytatott, 1849 első felére eső önvédelmi harc eseményeit.¹⁰

5. Az 1849-el kezdődő *neoabszolutizmus* alapvető szervezeti és számottevő működésbeli változást hozott a város történetében. A monográfia erről szóló alfejezete az 1849. október 17-i „Ideiglenes közigaz-

⁸ Kérészy 256-259. old., B.-A.-Z. m. Lt. V. 1501/c. Miskolc város Tanácsának iratai. „Miscellanea” 1793-1848. 18. doboz. Felsőbb rendeletek. A szabad királyi városi címért folytatott küzdelemről: Szendrey IV. köt. 10-176. old.

⁹ Csizmadia Andor: Magyar választási rendszer 1848/1849-ben. Bp. 1963. 55. old., Kajtár István: Magyar városi önkormányzatok (1848-1918) Bp. 1992. (továbbiakban: Kajtár) 51-52. old., Gergely András: Az 1848-as magyar polgári államszervezet. In.: A magyarországi polgári államrendszerek. (Szerk.: Pölöskei Ferenc és Ránki György) Bp. 1981. (továbbiakban: Államrendszerek.) 72. old.

¹⁰ B.-A.-Z.m.Lt. Jkv. 74. köt., Szendrey IV. köt. 51-144. old., Országos Levéltár. Az 1848/49-es minisztérium Levéltára. 1. b. Elnöki iratok 1848:201. sz. 629-631. old., 618. sz. 1045-1050 old. Borsod vármegye Miskolc jogállásával kapcsolatos elképzeléseit jellemzi, hogy követéinek az 1847/48-as rendi országgyűlésre összeállított követutasítására nem tartotta fontosnak a rendezett tanácsú városok felügyeletének megváltoztatását. Borsod vármegye képviselői a reformkorban. Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltári Füzetek. Miskolc, 1981. 333-353. old.

gatási szervezetről” szóló pátens, az 1850. szeptember 13-i és 1851. aug. 18-i községi rendeletek, az 1851. december 31-i kabinet-i leirat, az 1852. január 15-i belügyminiszteri rendelet és főleg az 1859 április 23-i községi törvény szabályainak érvényesülését vizsgálja.

Az adott periódusban vált szét először az *igazgatás* és a *bírászkodás*, a közigazgatás viszonylagos modernizációja is ekkor következett be. Az állami centralizációs, egységesítési törekvések nehezkesebbé, de pontosabbá tették a helyi adminisztrációt.¹¹

A városi önkormányzatot ebben a történelmi periódusban már nem a kamara és a vármegye, hanem az *állami* intézményrendszer korlátozta. Különböző formában, változó intenzitással, a katonai és polgári eszközök egyidejű felhasználásával érvényesülő centralizmus Miskolcra is kettős hatást gyakorolt. Háttérbe szorítva a szokásszerűséget hatékonyabbá tette a köznapi élet szervezését, ezzel egyidőben azonban bénította a helyi öntevékenységet és ellenszenvessé tett minden közérdekű állami törekvést.¹²

A városi igazgatás Bach-kori története értékes adalékokkal szolgál a korabeli jogi normák *érvényesüléséhez*. A magyar koronataromány életviszonyainak szabályozására több mint háromezer új jogszabály jelent meg, ezek döntő többsége végrehajtói közreműködést igénylő rendelet volt. A kényszer hatására átalakított városi szervezet vonakodva teljesítette kötelességét. A képviselői háttérétől megfosztott hivatalnokai kar az országosnál nagyobb mértékben szabotálta az osztrák kormány elvárásait. Különös ellentmondás, hogy a sok tekintetben előremutató 1859. évi községi törvény végrehajtására a politikai viszonyok kedvező irányú változása miatt nem kerülhetett sor.¹³

6. A városi igazgatás 1860–1861 közötti periódusa szintén országos eseményekhez kötődik. A közigazgatás normatív kereteit az 1836-os törvények, a 48-as közjogi alapszabályok, a megyei statútumok és az osztrák idők alatt módosult szokásjogi gyakorlat átvett elemei képezték. A levéltári források (főleg a megyei iratok) igazolják a város sajátos közjogi helyzetét, tükrözik a jellegváltásra irányuló *önállósági* törekvéseket. Az Októberi Diploma kibocsátása után Miskolcon is megtörtént a régi városi hatáskör visszaállítása, a közigazgatás a „cs. kir.” rendőrhatalóságoktól a városi szervekhez került. A helyi közélet szereplői a re-

¹¹ Kajtár 56. old., Csizmadia Andor: A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig. Bp. 1976. 88-90. old., Kérészy 266-267. old., Récsi Emil: A Közigazgatási Törvénytudomány kézikönyve. Pest, 1854-55. II. köt. 39-40. old.

¹² B.-A.-Z. m. Lt. V.A-1501/d. Miskolc város Tanácsának iratai. „Miscellanea” 1848-1889. Közigazgatási iratok 1-3. dob., B.-A.-Z. m. Lt. Jkv. 75. köt., Szendrey 311. old.

¹³ Berzeviczy Albert: Az abszolútizmus kora Magyarországon 1849-1865. Bp. 1922. I. köt. 67. old., Kajtár 59. old., Sashegyi Oszkár: A neoabszolútizmus rendszere 1849-1867. In.: Államrendszerek 113-114. old.

organizáció során az 1848-as törvényeket tekintették irányadónak, de hamar nyilvánvaló lett, hogy a közelmúlt igazgatási gyakorlatát is tekintetbe kell venni. A közigazgatás *legitimitását* a régi képviselői testület biztosította, igaz gyakori üléseivel, politikai jellegű állásfoglalásaival nem mindig szolgálta a folyamatos és szakmai végrehajtás érdekeit.¹⁴

A városi *tisztújítás* során újra feléledt a vármegye és a város közötti régi ellentét. Miskolc végül a szabad királyi városokban szokásos tisztkart választott, képviselői bizottmányának ülésein rendszeresen hangoztatta önállósodási törekvéseit. Ennek eredményeképpen 1861 február 9-én megállapodás jött létre a két közjogi testület között. Miskolc beligazgatási autonómiát, városbírája számára kisebb perértékű ügyekben zavartalan ítélkezési hatáskört kapott. A megye meghátrálását rögzítő egyezség ideiglenes volt, hatálya a törvényhozás korábbra várt döntéséig tartott.¹⁵

Az igazságszolgáltatás visszavétele utáni *bíraskodási* gyakorlat, az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok helyi végrehajtása arra utal, hogy Miskolc városa az átlagosnál gyorsabban kívánt szakítani a német szellemű törvénykezéssel. Igaz viszont, hogy az elhatárolódás ebben a városban is az évszázados gyakorlat restaurációját jelentette.

7. A provizórium-kori helyi igazgatás *átmeneti* jellegű volt Miskolc esetében is. Országos rendezés híján a megyei statútumok szabályai érvényesültek és a neoabszolutizmus községszervezési elvei éltek tovább. A képviselői szervek szerepe ismét háttérbe szorult, az ügyeket kinevezett tisztviselők intézték. A város és a megye közös irányítás alá került, a főhatóságot *királyi biztos* látta el.

A közigazgatás vitelében fontos szerepe volt a kinevezett főbírónak és a korábbihoz képest jelentősen megújult tisztviselői karnak. A végrehajtási reszortok alapvetően nem változtak meg, a pénzügyi, rendészeti, bíraskodási jogkör a várost illette meg.¹⁶

¹⁴ B.-A.-Z. m. Lt. IV-1601/A. Miskolc Város közgyűlésének jegyzőkönyve, 8-25. old., Miskolc Város tanácsának jegyzőkönyve 1861. 72-260, old., Szendrey IV. köt.190. old.

¹⁵ Bistei Attila: Miskolc népképviselői önkormányzata 1860-1871. (Szakdolgozat) Miskolc, 1988. 22.old., Kajtár 62. old. A helyi működési szabályrendeletek korabeli jelentőségét legalaposabban Ruszoly József elemezte Városi közgyűlési házszabályok (1861-1867) című, a Jogtörténeti tanulmányok V. kötetében (Bp.1983.) megjelent tanulmányában.

¹⁶ A tisztviselői kar, egyben a tanács tagjai voltak: főbíró, albíró, rendőrkapitány, főjegyző, aljegyző, két tiszteletbeli aljegyző, főügyész, pénztárnok, pénztári ellenőr, négy tanácsnok, két rendőrhadnagy, birtoknyilvántartó, levéltáros. (Bistei im.: 42-43. old.) Hasonló jogállású városok általában szerényebb létszámú hivatali kart működtettek. Vö.: Simonffy im.:244-245.old., Horváth Ferenc: Szombathely rendezett tanácsú, később megyei város hivatalszervezete (1860-1944). In.: Vas megye múltjából. Levéltári Évkönyv. I. Szombathely, 1976. 202.old.

Az Országbírói Értekezlet visszaállította a kétfokozatú bíraskodási rendszert. Eszerint első szinten a főbíró járt el a tanácsbeliek közreműködésével, fellebbviteli fórum a városi törvényszék volt.

8. Az 1865-től 1871-ig terjedő korszak a helyi igazgatás *személyi* feltételei terén hozott alapvető változásokat. Az előzetes adatok arra utalnak, hogy a helyi igazgatásban közreműködők nagy mértékben cserélődtek, a régi rendszert kiszolgáló hivatalnokok jelentős része állását veszítette.

Az alkotmányosság helyreállítása után rövid ideig politikai kérdések, az önszerveződéssel együtt járó mozgalmak uralták a helyi igazgatást. Az új korszak azonban egyelőre nem hozta meg a régen várt önállóságot. Kiderült, hogy a kiegyezést létrehozó politikusok többsége ragaszkodik a *vármegyei autonómiához*, az Eötvös József hirdette „szabad község” gondolatát kevesen támogatják. Miskolc sem számíthatott nagyobb közjogi mozgástérre, mint amennyit az 1848-as törvények szabályai kínáltak. A kiegyezés eredményezte kényes politikai egyensúlyt nem lehetett a kis-, és középvárosok önállóságának, közjogi befolyásának növelésével veszélyeztetni.¹⁷

Az újjáéledő és egyelőre országos irányítást nélkülöző helyi és közép szintű igazgatási szervek eltérő módon alakították ki szervezetüket. Miskolc esetében a belső hivatali rendet és testületi hatásköri szabályokat a hagyományosan erős karakterű vármegye meghatározó módon befolyásolta. Elhárítva minden túlzó városi ambíciót 1867 május közgyűlésén világossá tette: Miskolc továbbra is első fokú bírósággal felruházott *rendezett tanácsú* város.¹⁸

A korabeli értelemben vett önkormányzati igazgatás mellett országosan ekkor épül ki a decentralizált állami apparátus. Az önkormányzati szervezeteknek – uralkodó felfogás szerint – az állami közigazgatást is közvetíteniük kellett, anélkül azonban, hogy ezen feladatok teljesítéséhez központi támogatást kaptak volna. A helyi politikai mozgalmak a kiegyezést követő években is arra irányultak, hogy a helyhatóságok nagyobb közjogi és gazdasági mozgásterülethez jussanak. A modern állam azonban 1867 után csak úgy láthatta el gazdaságirányító és belső egyensúly teremtő szerepét, ha a folyamatokat kézben tartva saját szerveivel végezteti feladatait. Ezzel magyarázható a területi és helyi szervek fokozatos térvesztése a központosító törekvésekkel szemben.

¹⁷ Sarlós Béla: Közigazgatás és hatalompolitika a dualizmus rendszerében. Bp. 1976. 11. old., Halász István: Közigazgatási eszmék fejlődése Magyarországon. Nyugat, 1914. VII. évf. II. félév. 15. old.

¹⁸ Szendrey IV. köt. 178. old., Halmay 123. old., B.-A.-Z. m. Lt. IV.B/ 753 Borsod Vármegye Bizottmányának Iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek 3. köt. 20. old.

Ebben a folyamatban törvényszerű volt a középvárosok szerepének csökkenése. A vármegyékkel kötött történelmi kompromisszum után a rendezett tanácsú városok másodlagos szerepet kaptak, csak azok nyertek országos politikai státust, amelyek törvényhatósági joggal rendelkeztek.

Miskolc ebben a korszakban sem nyert országos közjogi állást. Történetének mégis fontos szakasza kötődik az 1871: XVIII. tc.-hez, hiszen ezáltal nyert végleges *szervezetet*, ekkor vált egyértelműbbé a vármegyéhez és a központi kormányhoz való viszonya, lettek világossá állammal szembeni kötelezettségei. Ezáltal szűnt meg *működésében* a szokásszerűség, szervezetében az esetlegesség és partikularizmus.¹⁹ A korszakos változást hozó 1871: XVIII. tc. részletes elemzése, hatásának vizsgálata a Miskolc-monográfia következő kötetére vár.

¹⁹ B.-A.-Z. m. Lt. IV.-1601. Miskolc Város Képviselő Közgyűlésének iratai. 1861-1871. Jegyzőkönyv. 5., 6. köt., Seres Péterné: Miskolc törvényhatósági joggal felruházott várossá alakulása, 1907-1909. Borsodi Levéltári Évkönyv I. (Szerk.: Román János) Miskolc, 1977. 97-98. old.